

ВИКОРИСТАННЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Руденко Олександр

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Абрамова О.В.

*Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

У статті проаналізовано виховний потенціал декоративно-ужиткового мистецтва в умовах проєктної діяльності учнів. Розкрито роль декоративно-ужиткових технік у формуванні культурної компетентності, національної ідентичності, естетичного смаку та творчої активності школярів. Обґрунтовано, що поєднання проєктної діяльності з мистецьким змістом сприяє розвитку ключових виховних цінностей: відповідальності, працьовитості, наполегливості, емоційної чутливості та здатності до самовираження. Обґрунтовано, що декоративно-ужиткове мистецтво є не лише навчальним компонентом, а повноцінним виховним ресурсом, який формує ціннісне ставлення до культурної спадщини та забезпечує інтеграцію художньо-практичного й особистісного розвитку школярів. Показано, що залучення учнів до виконання мистецьких проєктів створює умови для поєднання дослідницької, творчої та практичної діяльності, а також сприяє формуванню стійкого інтересу до культурних традицій, художньої спадщини й сучасних форм декоративного мистецтва.

Ключові слова: . Проєктна діяльність, декоративно-ужиткове мистецтво, культурна компетентність.

Using the educational potential of decorative and applied art in project-based learning

O. Rudenko

Scientific supervisor: Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Abramova O.V.

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Kropyvnytsky, Ukraine

The article examines the educational potential of decorative and applied art within project-based learning. Particular attention is paid to the role of traditional crafts and artistic techniques in shaping students' cultural competence, aesthetic awareness, national identity, and creative skills. Project activities enhance the educational impact of decorative art by integrating research, creative exploration, and hands-on tasks, enabling students to gain a deeper understanding of cultural symbolism and artistic heritage. The study emphasizes that decorative and applied art constitutes a powerful pedagogical tool that develops students' value-based attitudes, emotional expressiveness,

responsibility, diligence, and respect for cultural traditions. Such activities provide a holistic learning experience in which artistic practice becomes a medium for personal growth, intercultural awareness, and the development of reflective and communicative skills.

Key words: project-based learning, decorative and applied art, cultural competence.

Постановка проблеми. Сучасна система загальної середньої освіти України орієнтована на формування ключових компетентностей учнів, серед яких культурна та громадянська компетентності набувають особливого значення. В умовах глобалізаційних процесів та потреби у збереженні національної культурної спадщини важливим завданням школи є виховання покоління, здатного усвідомлювати цінність традицій, поважати надбання свого народу та творчо поєднувати їх із сучасністю.

Одним із ефективних засобів формування таких якостей є декоративно-ужиткове мистецтво, яке поєднує практичні, художні та ціннісні компоненти.

Саме декоративно-ужиткове мистецтво формує в учнів духовно-ціннісне ставлення до культури, збагачує емоційний досвід та сприяє становленню національної самосвідомості [2].

Аналіз досліджень і публікацій. Науковці Р. Захарчук, М. Курач [3], Л. Оршанський [6], Т. Кариженцева підкреслюють цінність декоративно-ужиткового мистецтва у вихованні естетичної та культурної компетентності.

У роботі М. Курач та І. Білосевич обґрунтовано, що декоративно-ужиткове мистецтво є дієвим засобом розвитку особистісних якостей, формує у здобувачів уміння оцінювати художні явища, розуміти логіку художніх образів та усвідомлювати регіональну своєрідність ремесел [3, с. 123].

У монографії Л. Ейвас [1] детально показано, що підготовка майбутніх учителів декоративно-прикладного мистецтва ґрунтується на глибокому осмисленні символіки, орнаментики та регіональної специфіки народних промислів, що повністю відповідає завданням шкільного виховання.

Дослідники педагогічної проєктної діяльності (О. Пометун, О. Коберник, А. Терещук) доводять, що проєктні методи забезпечують високий рівень мотивації, самостійності та відповідальності учнів.

У напрацюваннях автора [2] доведено, що мистецькі практики стають ефективними тоді, коли учні мають змогу самостійно створювати художні вироби у межах проєктної діяльності.

У статті [5] показано, що українські декоративні мотиви гармонійно поєднуються із сучасними дизайнерськими тенденціями, формуючи нову естетику, орієнтовану на екологічність та культурну ідентичність, активно інтегруються у сучасний дизайн та екологічний стиль інтер'єру, що актуалізує потребу у художньо-естетичному вихованні школярів на основі українських традицій.

У дослідженні [7] підкреслено роль естетичного виховання учнів у проєктах із декоративно-ужиткового мистецтва, а також вказано на необхідність формування ціннісного ставлення до художньої спадщини через практичну діяльність.

Варто зазначити, що в сучасних умовах розвитку цифрових технологій декоративно-ужиткове мистецтво отримує нові форми реалізації – зокрема комп'ютерне моделювання орнаментів, віртуальне писанкарство, 3D-графіку, що розширює можливості мистецької освіти та відповідає вимогам Нової української школи.

Узагальнення досліджень свідчить, що поєднання проєктної діяльності та декоративно-ужиткового мистецтва актуалізує не лише мистецькі, але й особистісно виховні механізми, що забезпечує комплексний розвиток учнів.

Мета статті – розкрити виховний потенціал декоративно-ужиткового мистецтва в умовах проєктної діяльності та обґрунтувати педагогічні можливості його використання для формування культурної компетентності учнів.

Методи дослідження. У статті застосовано аналіз науково-педагогічної літератури з питань мистецької освіти та проєктної діяльності, узагальнення підходів до виховного впливу мистецтва, спостереження за освітнім процесом, аналіз та інтерпретація продуктів учнівської творчої діяльності.

Виклад основного матеріалу (результатів) дослідження. Декоративно-ужиткове мистецтво посідає вагоме місце в освітньому процесі як засіб формування ціннісних орієнтацій, естетичного смаку та національної ідентичності. Його виховний потенціал зумовлений глибинним зв'язком із історією народу, традиціями, побутовою культурою, символами та художніми образами, що передаються з покоління в покоління. У сучасній школі, де ключовим завданням є гармонійний розвиток особистості й формування культурної ідентичності учня, декоративно-ужиткове мистецтво виступає одним із найбільш результативних засобів культурного виховання, естетичного розвитку та соціалізації.

Як зазначає М. Курач, декоративно-ужиткове мистецтво поєднує художню та трудову діяльність, що створює унікальні умови для розвитку уважності, дрібної моторики, естетичної чутливості та вміння доводити творчу роботу до завершення [3, с. 124].

Робота з традиційними ремеслами – ткацтвом, керамікою, розписом, витинанкою – сприяє глибокому емоційному зануренню учнів у культурний простір, що забезпечує стійкий виховний ефект [1; 3; 6].

У межах проєктної діяльності роль декоративно-ужиткового мистецтва посилюється, оскільки учні планують творчу роботу, виконують технічні операції, аналізують зразки народного мистецтва, презентують результати. Проєктна форма навчання створює умови для переосмислення традицій, творчих інтерпретацій та самовираження.

Важливо підкреслити, що проєктна діяльність у декоративному мистецтві сприяє формуванню національно-патріотичних цінностей, адже кожний орнамент, колір чи техніка має власне символічне значення та історичний контекст [3, с. 124].

Декоративно-ужиткові техніки розвивають не лише уміння працювати з матеріалом, а й формують «естетично спрямовану поведінку», тобто прагнення створювати гармонійні, культурно насажені вироби та відповідальність за якість виконаної роботи [3, с. 127]. Це повністю узгоджується з виховними

можливостями проєктної діяльності, у якій учні мають змогу самостійно планувати виробничий процес, добирати художні рішення і критично оцінювати власний результат.

Важливим чинником є й те, що традиційні техніки (писанкарство, ткацтво, витинанка, кераміка) несуть у собі глибокі культурні смисли, які учні засвоюють не лише теоретично, а й через практичну взаємодію. Орнамента й кольорова символіка українського мистецтва формують екологічне та гармонійне бачення світу, що є важливою складовою виховання [5, с. 230].

Поступове виконання учнями проєктних завдань – від формулювання ідеї до презентації готового виробу – спонукає їх не лише до розвитку технічних умінь, а й до усвідомлення символічного значення орнаментів, кольорів, матеріалів, стилістичних особливостей, що характерні для певного регіону, часу або художньої традиції. Занурення в культурний контекст сприяє формуванню поваги до народних ремесел, розуміння їхньої ролі у становленні культурної спадщини та підтриманні духовної єдності поколінь. Разом із тим учні засвоюють норми естетичної оцінки, що ґрунтуються на національних традиціях, однак набувають універсального культурознавчого значення.

Виконання проєктів декоративно-ужиткового спрямування активізує також розвиток емоційної сфери. Створення власного художнього виробу, наповненого особистим змістом, сприяє переживанню радості творчого самовираження, відчуттю успіху та внутрішньої причетності до культурного процесу. Важливо підкреслити, що у ході проєктної роботи значна увага приділяється рефлексії, обговоренню ідей, взаємооцінюванню, що формує в учнів уміння співпрацювати, висловлювати власні думки, аргументувати вибір художніх засобів, конструктивно сприймати зауваження та вдосконалювати власний творчий продукт. Саме такі взаємодії сприяють культурному збагаченню та розвитку комунікативної компетентності.

Виховний потенціал декоративно-ужиткового мистецтва в умовах проєктної діяльності проявляється і в розвитку відповідальності, зосередженості, акуратності, наполегливості та уміння доводити розпочату справу до

завершення. Проєктні завдання, які передбачають роботу з природними матеріалами, тканинами, глиною, деревом, папером чи декоративними техніками, вимагають від учнів точності, терпіння, уважності до деталей, що позитивно впливає на виховання дисциплінованості та працелюбності. У процесі самостійного вирішення художніх та конструктивних завдань формуються навички аналізу, оцінювання життєвих ситуацій, прийняття обґрунтованих рішень, що взаємопов'язано з розвитком критичного та креативного мислення.

Суттєвою виховною складовою є розвиток естетичного сприйняття через ознайомлення учнів із традиційними орнаментами, композиціями, технологіями декоративного оздоблення та художнього конструювання. Це сприяє формуванню естетичних уподобань, здатності розрізняти художні стилі, усвідомлювати історичні та культурні смисли декоративних об'єктів. Учні вчаться співвідносити власні творчі рішення зі стильовими нормами народного мистецтва, що в подальшому формує стійку потребу у збереженні культурної спадщини та здатність до її переосмислення на сучасному рівні [4].

Значний виховний ефект має інтеграція різних видів діяльності – дослідницької, художньо-трудової, презентаційної. Проєктна робота передбачає пошук інформації про історію техніки, аналіз зразків народного мистецтва, підготовку презентацій, створення пояснювальних записок до власних виробів. Таке поєднання сприяє системному осмисленню мистецьких традицій та усвідомленню власного місця в культурному просторі. Учні формують здатність бачити культуру як живу, динамічну систему, в якій минуле взаємодіє з сучасністю та майбутнім.

У контексті проєктної діяльності особливо актуальною стає можливість творчого переосмислення традиційних мистецьких технік. Створення сучасних декоративних виробів, розроблення авторських композицій, поєднання національних мотивів із актуальними дизайнерськими рішеннями сприяє формуванню в учнів інноваційного мислення, відкритості новому та здатності творчо інтерпретувати культурні образи. Такий підхід поглиблює виховний

вплив мистецтва, адже традиції не просто відтворюються, а трансформуються відповідно до індивідуальних творчих рішень.

Естетичне виховання у межах проєкту сприяє формуванню здатності порівнювати традиційні та сучасні зразки, розвивати саморефлексію та художню оцінку створених виробів [7, с. 110].

Проектна діяльність у декоративно-ужитковому мистецтві є ефективним засобом формування естетичних суджень учнів, адже дає змогу порівнювати традиційні зразки з власними творчими рішеннями та розвивати навички саморефлексії [7, с. 110].

Таким чином, використання декоративно-ужиткового мистецтва в умовах проєктної діяльності забезпечує комплексний виховний вплив на учнів, охоплюючи культурну, естетичну, емоційно-ціннісну, інтелектуально-творчу та соціальну сфери їхнього розвитку. Проєктні форми роботи дозволяють інтегрувати особистісний досвід учня з культурною спадщиною, формуючи в нього цілісне бачення культурного середовища та власної ролі в ньому. Завдяки активній взаємодії у процесі створення декоративних виробів учні набувають умінь співпрацювати, планувати діяльність, нести відповідальність за результати творчої праці, розвивати здатність до самовираження та естетичного осмислення дійсності. Все це свідчить про те, що декоративно-ужиткове мистецтво в умовах проєктної діяльності є не лише засобом художньо-практичної підготовки, а й ефективним виховним ресурсом, який забезпечує формування зрілої, культурно освіченої, творчої особистості, здатної до саморозвитку та ціннісного ставлення до культурної спадщини.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Декоративно-ужиткове мистецтво в умовах проєктної діяльності є ефективним засобом виховання культурної, естетичної та творчої особистості. Використання його потенціалу забезпечує комплексний розвиток учнів, включаючи формування культурної компетентності, ціннісних орієнтацій, умінь самовираження, відповідальності та здатності до інтерпретації культурної спадщини. Поєднання проєктних технологій із мистецькою діяльністю сприяє

глибшому зануренню учнів у культурний контекст, створює умови для розвитку ініціативності та творчості, а також забезпечує формування стійкої мотивації до вивчення та збереження національних мистецьких традицій. Урахування етнокультурних традицій, поєднання практичної творчості й цифрових технологій, а також залучення учнів до дослідницько-пізнавальної роботи забезпечує комплексний вплив на особистість, формує готовність до саморозвитку та збереження культурної спадщини.

Список використаної літератури:

1. Ейвас Л. Ф. З досвіду підготовки вчителя декоративно-прикладного мистецтва в Україні: монографія. Кривий Ріг: Видавець ФО-П Чернявський Д.О., 2016. 136 с.
2. Етнокультурне виховання учнів засобами декоративно-ужиткового мистецтва в умовах позашкільного навчального закладу: методичний посібник/ За редакцією А.В.Корнієнко. Д.: Надруковано ПП Дрига Т.В., 2016. 236с
3. Курач М.С., Білосевич І.А. Декоративно-ужиткове мистецтво як засіб виховання студентів – майбутніх вчителів технологій. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. 2012. № 2. С. 122-127.
4. Марущак О.В., Кашуба А.В., Магдич Я.І. Методичні аспекти етнокультурного виховання учнів старшої школи засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2018. Вип. 1. С. 228-232.
5. Мироненко Н.В., Манойленко Н.В., Абрамова О.В. Український стиль у сучасному дизайні інтер'єру як елемент екологізації суспільства. *Інноваційні культурно-мистецькі аспекти в сучасній картині світу*: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (11-13 вересня 2019 р.), ХНТУ. Херсон: ХНТУ, 2019. С.298-301.
6. Оршанський Л. В. Художньо-трудова підготовка майбутніх учителів трудового навчання: [монографія]. Дрогобич: Швидко Друк, 2008. 278 с.
7. Чернова С., Абрамова О. Естетичне виховання учнів при виконанні проєктів із декоративно-ужиткового мистецтва на уроках технологій. *Технологічна та професійна освіта*: Всеукраїнський збірник наукових праць студентів, аспірантів, викладачів і вчителів закладів загальної середньої освіти. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В.Винниченка, 2020. Вип 6. С. 109-114.

Відомості про автора:

Руденко Олександр Віталійович – студент II курсу магістратури факультету інформаційних технологій, математики та природничих наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, тел. +380957715047, e-mail: 12024500@cuspu.edu.ua.